

lásszabadság, a megértés és az emberiség jegyében történő „kiegyenlítődség“, hanem az ellentétek, a faji, osztályi és vallási harcok tipikus földje: Dózsa György, Dávid Ferenc, Horia és Closca hazája. Az Apácaiak, Mikók, Misztótfalusiak példája éppen azt mutatja, hogy a „szellem“ igazi emberei Erdély földjén mindig koruk frondőrjei, kivetettjei, sőt sokszor martirjai, mert napjaik uralkodó felfogásával elhatározóan szembeszálltak. Az a bizonyos „örök erdélyi sors“ korántsem a „végzet“ vagy „elrendelés“ szeszélyes visszatérése, hanem a vezető osztályok mindigre visszatérő elnyomó akarata és ereje, mely a „szellem“ legjobbjainak szegte szárnyát, mindig azért, hogy az önmaga életét meghosszabbítsa. Az „erdélyi csillagok“ mellett az idők valóságos eseményeinek igazi képét az erdélyi „pórok“ történetének megírása adná. Az „erdélyi csillagokat“ kiemelő módszer által azonban ez az utóbbi meg sem közelíthető. Mindaddig, amíg a történet- és irodalom-tudományt nem a valóság szemlélet vezeti, a multnak csak ilyen „csillagai“ lesznek, amelyek a történeti megismerést inkább elhomályosítják, mint átvilágítják. *Dezséri György*

EGY FIATAL RAJZOLÓ ÉS A SZEGÉNYEK. A napokban jelentette meg fametszetei gyűjteményét *Gy. Szabó Béla*, a fiatal grafikus *Liber Miserorum* (Nyomorultak könyve) címmel — mintegy a paradoxon kedvéért — hófehér meritett papíron, amateur kiállításban, latin címmel és alcímekkel. A könyv belső címlapján, mint valami régi krónikán ez olvasható: *Liber Miserorum*. 50 imagines. Xilographi Belae Gy. Szabo. Claudiopoli, 1935, — beljebb: Joanni Kemény; majd az alcímek: *Introductio, Gaudium, Labor, Quies, Tristitia, Finis*. (Magyarul: Ny. K. 50 rajz. Gy. Sz. B. fametszetei. Cluj, 1935. Kemény Jánosnak. — Bevezető, Örömei, Munka, Pihenés, Szomorúság, Befejezés.) A könyv lapjain kis méretű fametszetek. Ráismerünk a Fellegvárra, a lépcsős sikátorokra, grottákra, noha ezek az ábrázolások korántsem érzékeltetik oly megragadóan a Fellegvár-környék jellegzetességét. A festő szeme csak külsőségeken akad meg, — viszont olyan szembeötlő jelenségnek, mint a fellegvári prostituáltak, kerítőnők és vagányok serege, mely a sikátort benépesíti és elválaszthatatlan „couleur“-jétől, — nyoma sincs metszetein. Ugylátszik, a művész csak a „tisztas nyomorúságot“ veszi fel könyvébe.) No, de lássuk mi az, amit megmutat... A szegények örömei: macskával játszadozó kisgyermek; csavargó amint keblére öleli gyermekét (nagyon után, elrajzolásokkal); levest kanalazó figurák, csavargó egy nővel az erdőn; csókolózó pár; kocsmai mulatozók, részegek... fukar konturokkal, semmitmondó előadásban, különösebb technikai készség nélkül, sőt gyakran kínos sutasággal, egyhangúan, ha nem egyenesen álmosan. Alakjai különben is valami kifejezéstelen sötétségben mozognak, ami a szöveg hijával tetézve gyakran juttatja eszünkbe gyermekkorunk kedves életét a sötét pincében szent lapátoló népekről. — A munka sorozatában ezintén csupa szokvány. A 20. században élünk, a géptechnika, a nagyüzemek, a munkanélküliség korszakában s a művész még mindig csak egy bágyadt vasuti tájon munkábamenő(?) néhány alakot, (csak úgy oda vannak vetve ezek a nagyítóra szoruló figurák, háttal a szemlélőnek); háziteendőket végző, varrogató, mosogató, ruhát teregető asszonyi csoportot; szeméttelenen vájkáló alakokat, (elrajzolt figurával az előtérben); körhintát forgató munkátlanokat; rózsét cipelő asszonyokat, (mozgalmas effektusaival a technikai szempontból sikerült metszetek közé tartozik). és más ilyesmit lát a munka világából. — A Pihenés sorozatban, a 32. oldalon ritka idétlen testtartással a kapájára támaszkodó munkás bosszantóan figyelmeztet a rajztudás fogyatékoságára. A metszetek általában felületi hatásúak; plasztikai hitelük igen csekély. *Ezen*

kivül a mozgást sem tudják érzékeltetni (l. az uccai körfűrészesek favágó alakját). — A szomorúság sorozatban szekercét szorongató, munkára váró favágókkal találkozunk. Elvakult arcszörzetű, szurtos, kísértetieskedő alakok. A művész romantikus hajlamának engedve általában hajszolja a szegénység „démonítását“, ijesztően eltorzult arcokat látunk itt, mintha nem a nyomorúság, hanem a kárhozat ülne rajtuk. Partravetett vízihullát látunk még a sorozatban, (vázlatos és merev, mintha keményítőből, nem pedig a vízből került volna elő), s egy halottszállítást, éjféli hangulatvilágítással, zsanerszerűen..

Átfogóbb szemléletnek vagy értelmezésnek, általában kritikai látásnak nyoma sincs e könyvben. Nyomor-motivumok, nyomor-hangulatok érzelmes sorozatát tárja a szemlélő elé, de épp ezen lelkesül fel a szép-lelkű bíráló: „*Valóságos szerelmese a szegényeknek..* — írja a rajzoló-ról Dsida Jenő a Keleti Ujságban. — Együtt örvend, együtt kesereg, lázad(?) és együtt zokog a külvárosok sártengerében fuldokló elnyomottakkal és éhezőkkel. *De mindig művész marad és soha, egyetlen képről sem zúg felénk a propaganda, az agitáció művészietlen kiabálása.* (D. J. kiemelései.) Hát persze.. ha a fogalmakat vidékies elfogultsággal, álfö-lénnel és — nem utolsó sorban — értesületlenséggel ellaposítjuk. Mert, ha a fogalmakat elfogulatlanul, szószserinti értelmükben vesszük, a „külvárosok sártengerében fuldokló elnyomottakkal és éhezőkkel“ való együttérzés, együttkesergés és együttjárogás művészi terjesztése (propaganda), megrázó erővel (agitáció) igazán ráférne ezekre a metszetrekre. Mert így csak a maguk gondolatszegénységét és rezignációját terjesztik, (propaganda). Ez azonban nem csak erkölcsi mínusz (nem moralizálunk!) — hanem művészi. Hiányzik e metszetről az a művészi feszültség és eszmei telítettség, mely tárgyát értelemmel látja el, kritikát visz belé és távlatot, mint a szociális grafika mesterei: Daumier, Steinlen, Zille, Kollwitz, Masereel, Grosz, Dix és mások. Szabó B. metszetei igazán minden magasabb értelemben vett művészi és eszmei megerőltetés nélkül készültek. Azt a kört, amelybe az uralkodó felfogás vonja a szegények világát, — hüvelyknyire sem lépi át. Afféle „népbarát“ művész ő, — erdélyi változatban. Léon Gerbe méltán írja a nép e művészbáratairól: „A nép a populisták számára nem cél, hanem eszköz; új jogcim a l'art pour l'art-ra. Egy évszázaddal ezelőtt, amikor a munkásság még nem ébredt osztályöntudatra, a népbarát művészet tisztázatlansága ellenére eléggé derekas szerepet játszott volna.. Ma amikor a negyedik rend eljutott a művészethez és az irodalomhoz, nem elégedhetünk meg a reá hivatkozó pusztán külsőséges művekkel; semmi közünk a nyomor-pittoreszk és nyomor-romantika olcsó megnyilatkozásaihoz.“ (Cresson et la peinture prolétarienne. Paris. 1935.) — Nagyon természetes aztán, hogy Szabó B. szokványos, tárgya mélyére nem hatoló szemlélete és tárgyának még legmagátólértetődőbb vonatkozásait is elejtő ábrázolása a méla bele-nyugvás s a sorsos változatlanság banális metafizikáját sugallja a ráhangolt kritikának: „...sötétség, szomorúság, szegénység és halál, — írja Dsida J. ugyanott, — valahogy mégsem kétségbeejtő, mégsem vigasztalan ezeken a könyvlapokon. Művészet, szeretet és örök embersors van rajtuk.“ (D. J. kiemelése.) Ezt szuggerálják tehát Szabó B. fametszetei és a fellengző külsőségek, mint a latin cím és alcímek, — amik ugyan-csak az említett bíráló koravén bölcsessége szerint, nyilván a „mondani-való időtlen klasszicitását“ kívánják hirdetni. Ezzel a szép szerénységgel pedig csak aláhúzzák azt, hogy alkotójuk, noha a szegények életéből veszi motívumait, korántsem a szegények művésze, mert a szegénység „örök embersorsa“ és „időtlen klasszicitása“ gyökeresen népellenes szemlélet pompázásai.

Korvin Sándor